

УДК 007:304:004.9

ТЕМАТИКА ПЕРЕДАЧ РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Оксана Білоус

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Проаналізовано тематику передач для дітей різної вікової категорії телевізійних каналів Донеччини, Львова, Маріуполя, Харкова. Окреслено психолого-педагогічну концепцію підготовки дитячих передач, спрямованих на формування національно-патріотичного почуття.

Ключові слова: регіональне телебачення, діти, школярі, тематика передач, патріотизм, націоналізм, національно-патріотичне виховання, концепція.

Одвічне прагнення збагнути “Хто я?”, “Який я?”, “Хто вони?”, “Чому такі?” є природним щодо самоусвідомлення, внутрішнього пізнання своєї сутності, визначення себе в соціумі. Самопізнання кожної окремої особи, нагромадження психічних якостей навколо “Я” закорінене в життєвій позиції “пізнай себе” (Г. Сковорода), яка є основою національної світоглядної системи.

Упродовж століть із “Я” формується етнічна самосвідомість; із “Ми”, які етнічно самоусвідомилися, твориться етнос. Шлях від етносу до нації пролягає через дихотомію. Дихотомія (протиставлення) — первісний спосіб усвідомлення групою людей своєї спільності — “Ми” та відмінностей її від подібного роду співтовариств — “Вони”. Отже, етнічну свідомість можна розглядати як духовне явище в чистому вигляді, а самоусвідомлення етнічної спільноти — не що інше, як національну свідомість, тому народ, наділений національною свідомістю, і є нацією.

Основні атрибути національної доктрини виклав Е. Сміт у праці “Теорія націоналізму”:

“1. Людство природно поділене на нації. 2. Кожна нація має свій власний характер. 3. Джерелом всієї політичної сили є нація. 4. Задля свободи і самореалізації людина повинна ідентифікувати себе з нацією. 5. Нації можуть реалізувати себе лише в своїх власних державах. 6. Лояльність до надії держави перевищує всі інші лояльності. 7. Головна умова всевітньої свободи і гармонії — це зміцнення нації, держави” [6, с. 752].

Виходячи з положень цієї доктрини, можемо наблизитися до твердження, що, пізнаючи інші нації, їхні взаємовідносини, народ, як соціальна спільнота, підходить до пізнання себе як спільноти, може зіставити пізнання особливо-

стей інших народів зі своєю самобутністю, яка є своєрідним джерелом формування патріотично-національних почуттів. У праці “Український націоналізм” Степан Ленкавський характеризує патріотизм, націоналізм і шовінізм:

“а) патріотизм — це підсвідоме відчуття любові до всього, що рідне й нам близьке. Патріотизм може мати вузькі рамці (локальний) і ширші (народний). Локальний патріотизм — це прив’язаність і любов до нашого найближчого оточення, до родини, хати, родинної місцевості тощо. Народний патріотизм — це почуття любові до свого народу й охота йому допомагати.

б) націоналізм — це активна любов до батьківщини. Це вияв не тільки охоти допомогти батьківщині, але й чин. Практичне реалізування хотінь нації вийти на вищий щабель її розвитку. Націоналізм — вищий щабель патріотизму.

в) шовінізм — це сліпа, пристрасна любов до свого рідного й ненависть до всього чужого. Це крайня межа невідомо-чуттєвої патріотичної настанови” [5, 50]

Професор Володимир Монастирський наголошує, що ідеологія націоналізму — це система поглядів, в основу яких покладено ідеї про життєву необхідність надання переваги політичним, економічним, культурним та духовним інтересам власної нації над такими ж інтересами всіх інших націй. Оскільки всі без винятку національні держави завжди надавали і надають перевагу своїм національним інтересам, то можна стверджувати, що всі вони дотримувалися і дотримуються ідеології й політики націоналізму. А це означає, що націоналізм є нормальним природним станом будь-якої нації.

“Стосовно російського націоналізму: є достатньо свідчень того, що внаслідок своєї багатовікової колонізаційної політики Росія все більше й більше скочувалася від свого природного націоналізму до великоросійського шовінізму” [8]. Яка між ними різниця?

Слово “шовінізм” (франц. *chauvinisme chauvin*) — войовничий, походить від прізвища солдата наполеонівської армії Н. Шовена, який став відомий своїм людиноненависницьким ставленням до арабського населення під час єгипетського походу в 1798–1801 роках. Тому в політології терміном “шовінізм” позначають ідеологію і політику, що проповідує національну винятковість певної нації, розпалює ненависть та національну ворожнечу. Крайнім проявом шовінізму є фашизм (нацизм), оскільки фашизм — це ідеологія і політика войовничого шовінізму та расизму.

“Тому ідеологія і політика націоналізму, зокрема українського, не має нічого спільного ні з шовінізмом, ні, тим більше, з фашизмом (нацизмом) — тому, що націоналісти ніколи не проповідували й не проповідують расизм чи національну винятковість своєї нації, не розпалювали й не розпалюють національну ворожнечу та ненависть, вони тільки боролися й завжди будуть боротися з поневолювачами за свою державну незалежність, — наголошує В. Монастирський. — Щодо російських шовіністів: їхня ідеологія і політика досить часто сягає крайніх проявів, тобто стає фашистською” [8].

Отже, український націоналізм, як вищий щабель патріотизму, завжди був і є природним станом нації. “Національне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли її творчі сили не будуть покалічені, а значить, дадуть нові оригінальні, самобутні скарби задля вселюдного поступу, — писала видатний педагог Софія Русова. — Воно через пошану до свого народу виховує в дітях пошану до інших народів” [9, с. 59]. У Державній націо-

нальній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) наголошено, що “головна мета національного виховання — набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних відносин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури” [2].

До системи національно-патріотичного виховання дітей належить потужний і ефективний засіб — телебачення, яке принципово відрізняється від інших видів комунікації. По-перше, знаки телеобразів, на відміну від знаків мови або листа, вельми схильні до того, щоб глядач прочитував їх як природну життєву подію. По-друге, телеобрази при всій їх схожості на реальні життєві події є, як і всі інші знаки, кодом, а не простим відображенням реальних життєвих обставин. Ці знаки, які генерує телебачення, мають певний сенс, який часто не ідентичний тому сенсу, який закладений в речах, що відображаються на телевізійному екрані. Таким чином, кодування залишається для масової аудиторії не помітним, і в осіб, що здійснюють селекцію і оформлення телеінформації, виникає можливість вселяти, тобто активізувати маніпулятивні механізми [3, с. 54].

Маніпулятивний потенціал телебачення розвиває завдяки майстерно прихованій відмінності між фікцією і реальністю. І саме тому інформація з телевізора виявляється куди переконливішою для публіки, ніж аргументи теоретичної або ідеологічної властивості. Це створює передумови негативного впливу телебачення на дітей різної вікової категорії, адже вони дивляться також передачі для дорослих, які часто наповнені вульгарною “розважайлівкою”, спрямованою на те, щоби “відволікти людей від думання про стан їхнього життя, — наголошує віце-ректор Українського Католицького Університету у Львові Мирослав Маринівич. — І ми піддаємося найнижчим інстинктам, не компенсуючи це якимись розвивальними моментами” [4].

Творці багатьох телевізійних передач не беруть до уваги морально-національні істини. Чимало телепрограм спрямовані на те, щоби формувати в молодих людей особливу форму російської свідомості, адже мова здебільшого російська. Це є великою проблемою, адже українці, виховані за допомогою такого типу зросійщеного телебачення, втрачають патріотичні почуття до України, як до Батьківщини. Тим часом “на вітчизняних телеканалах показують лише 8 відсотків програм для дітей. Для порівняння, у розвинутих країнах цей показник — не менше 15 відсотків” [1]. Майже половина телепрограм для дітей в Україні — російськомовні. Адже телеменеджери і люди, які впливають на політику у сфері телевізійного мовлення, — це здебільшого не громадяни України, не українці, для них наша культура є чужою, а то і не прийнятною, — наголошує керівник і власник каналу “Малютко-ТБ” Володимир Кметик. — Наприклад, зовсім недавно кваліфіковану людину звільнили з державного телеканалу, бо сценарій програми був написаний... українською мовою. Новий керівник, який невідь-звідки взявся в Україні, вважав це образливим для себе, і зажадав звільнення того, хто створює йому такі незручності в роботі. То про яку квоту для української мови в ефірі ми говоримо? [10].

До того ж телемовники часто намагаються замінити повноцінні дитячі передачі на серіали та мультфільми іноземного виробництва не найкращого змі-

сту. Володимир Кметик вважає, що головна проблема сучасної України в тому, що держава не підтримує розвиток своєї культури або заганяє її у наперед неконкурентні умови. Для посадовців обов'язок плекати і пропагувати національну культуру є дратівливою незручністю, яка трансформується у “правильну” декларацію з нагоди того чи іншого національного свята, — і не більше [10]. Конфлікт між загалом не українським бізнесом і українською культурою призвів, на нашу думку, до того, що “обсяг дитячого мовлення зменшився і в регіонах” [1], — поінформувала заступник голови Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення Лариса Мудрак на засіданні круглого столу “Чи все найкраще — дітям?”, яке організувала Нацрада.

Така суспільно-політична і морально-психологічна ситуація актуалізує потребу науково проаналізувати, осмислити тематичну спрямованість передач для дітей на регіональному телебаченні, дослідити зацікавленість ними юних глядачів, з'ясувати підпорядкованість телевізійної інформації педагогічній меті національно-патріотичного виховання школярів, схарактеризувати особливості підготовки матеріалів (емоційність, образність, щирість, драматургічність, динамізм, логічність, композиція) з урахуванням вікових особливостей дитячої аудиторії.

“Моя улюблена дитяча телепередача “В гостях у Ладіка і Маші”, яку показують на криворізькому телеканалі “Рудана” з 1997 року, — написав студент II курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Роман Клименко. — Тепер у будні вона виходить о 7.45 і 18.15. У вихідні цю передачу можна подивитися о 7.45. У суботу і неділю, крім цього випуску, ще виходить “Мульт-сюрприз від Ладіка і Маші” — демонструють мультфільми.

Я почав дивитись передачу, коли мені було п'ять років. З самого початку мені сподобалось все те, що відбувалось у кадрі: це і яскраві декорації, і цікавий сюжет кожної програми, а також унікальна пара ведучих — Ладік і Маша.

Ладік — це трьохсотрічний домашній, іграшка, яка одягається на руку і керується з-під студійного столика. Ладік розмовляє голосом журналістки Ольги Сергієнко, яка і приводить іграшку “в дію” (цю ідею, напевно, скопіювали з радянських Хрюші і Степаші). Напарниця Ладіка — Маша (журналістка Марія Петрова), яка протягом усього ефіру розмовляє з Ладіком на різні цікаві теми.

Інтер'єр передачі не можна назвати багатим, декорації — це імпровізована кімнатка в будиночку за містом, з кам'яними стінами і намальованим каміном. В центрі кімнати — стіл, за яким вже майже чотирнадцять років Ладік і Маша ведуть свою передачу.

Варто зазначити, що за весь час існування “В гостях у Ладіка і Маші” дизайн студії не змінився. Хіба що Маша постарішала і погладшала, тому зараз під час перегляду мені стає весело, коли сорокарічна пані розмовляє з іграшкою і завжди дивується різним наївним історіям Ладіка. Але коли був маленьким, було дуже цікаво! Я розчарувався, коли трохи подорослішав і дізнався, що Ладік — іграшка, що він несправжній...

Під час передачі ведучі спілкуються на різноманітні теми: свята, традиції, правила поведінки, різноманітні цікавинки. Завжди було багато конкурсів і на кращий малюнок, і на кращий вірш, або пісню про передачу. Маленькі переможці отримували за свої творіння солодкі призи, їхні імена називали в ефірі. Дрібниця, але дітям це дуже подобається!

Обов'язковим елементом у кінці “В гостях у Ладіка і Маші” є казка. Переважно ставлять добрі радянські мультки, але було, що крутили дуже якісні мультфільми виробництва американської студії Дісней — “Бембі”, “Попелюшка”, “Русалонька” тощо. Після вихідних завжди ставили повнометражні мультфільми, які тривали близько двох годин. Це був справжній подарунок для маленьких глядачів! Скільки криворізьких дітей не можна було відірвати від екрану в цей час!

Подобалось мені, що дитяча передача була зроблена з любов'ю, все в ній було якесь світле і добре, а значить — саме те, що й треба дітям. А ще — різноманітні мультки, які завжди підбирались зі смаком. Пам'ятаю, як боявся пропустити кожен випуск моєї улюбленої передачі, тому що хотів подивитись новий мультик!

Я помітив: хоча передача не йде в ногу з часом (студія не змінювалась з дня першого випуску), але діти дуже люблять “В гостях у Ладіка і Маші” і зупиняються на цій передачі завжди, коли перемикають канали. А це свідчить, що попит на неї є”, — зазначив Роман Клименко.

“Школа пані Діани” виходила по новому для Львова каналі “Міст” у вечірній час, — згадує студентка VI курсу Львівського національного університету імені Івана Франка Христина Гаврилів. — Суть її була в тому, щоб навчати дитлахів англійської мови. Досі пригадую заставки передачі. Іграшкові ворона та собака разом із ведучою панею Діаною співали англійський алфавіт.

Цю програму я дивилася у 1993–1995 роках. У цей час “Школа пані Діани” виділялась з-поміж інших дитячих телепрограм сучасністю — нові декорації, свіжі кольори. Телепередача була достатньо цікавою і пізнавальною, адже діти мали можливість вивчати англійську мову і розважатися із героями програми. Щоразу між звірятами та панею Діаною виникав діалог, який вони в ігровій формі перекладали англійською, вивчали нові слова. Окрім статичної студії, використовували малюнки, графіку, що робило програму ще цікавішою. Тобто це була так звана інтерактивна гра через екран. Через що, певно, передача була популярною”.

“Крім мультфільмів мене захоплювала розважальна програма “Поздравительная открытка” на телеканалі “Керчь”, — розповіла студентка II-го курсу факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка Катерина Фігуріна. — Побудована програма була в дусі того часу. Гарно одягнута жінка сиділа на стільчику на тлі підібраної світлої штори і зачитувала привітання, адресовані певним жителям міста. Потім, як подарунок, вмикали кліп, чи концертний запис пісні співака або співачки. В усьому цьому мені подобалися дві речі: по-перше, зачіски ведучої — кожного дня різні, жодного повторення, жодного уподібнення до попередніх; по-друге — я танцювала під музику; коли звучали сумні пісні, я плакала і боялася їх нього повторення.

Нині треба серйозно думати про форму і зміст передач для дітей. Адже більша частина передач сучасного телебачення здатна травмувати психіку дітей, деформувати уявлення про сталі традиції, певні правила, змінити погляд на стандартні речі, перевернувши дитячий світ з ніг на голову. Дитині потрібен ще якийсь приклад, крім батьківського, бо той може втратити першість у перехідний період дорослішання дитини, а щоб вона знала, що її батьки — не осередок зла, як таке часто буває в той період, їй потрібні ще якісь приклади з життя сво-

їх однолітків, де вони поводили б себе так само, як і батьки — правильно, чесно, шляхетно. То покажіть дітям цей приклад — і так, щоб вони зрозуміли”.

У Маріуполі функціонує три місцевих телерадіокомпаній: “Сигма”, “МТВ” і “ТВ7”. У мережі телевізійних програм “Сигми” (Власник відкрите акціонерне товариство “Азовсталь”) є лише одна дитяча навчально-розважальна телепередача російського виробництва “АБВГДейка”. Двічі на тиждень у вечірньому блоці транслюють мультсеріал “Сімпсони”, який по суті є телепродуктом для аудиторії старшої за 18 років.

Власником телерадіокомпанії “ТВ7” є відкрите акціонерне товариство “Азовмаш”. Єдина пізнавальна дитяча християнська програма “Родничок” виходить в ефір з 2007 року тривалістю 25 хв. Два рази на місяць, у неділю і понеділок, мова йде про святих, церковні свята, а також про дітей, позбавлених батьківської турботи. У цій програмі звучать пісні у виконанні дитячих колективів Палацу культури “Іскра”, демонструють також мультфільми радянського виробництва. Програма російськомовна.

Маріупольська телерадіокомпанія “МТВ” належить акціонерному товариству “Механіко-металургійний комбінат імені Ілліча”. Щодня о 20 годині транслюють для дітей передачу “Казка на ніч” тривалістю 10-15 хв. Готує її тележурналістка Ірина Магера. Ведуча — тринадцятирічна Настя. Музика у передачі переважно класична.

На цьому каналі двічі на тиждень з повтором показують “ТіВішкины мультяшки” і “В гостях у еМТіВішки”. Ведучими розважально-пізнавальної передачі “В гостях у еМТіВішки” є господиня Марина і руда лялька еМТіВішка, якою керує її творець, журналіст, візажист, член Міжнародної Асоціації Авторів ляльок, учасниця 5-ти персональних виставок ляльок, автор передачі Маргарита Леонідівна Кошкош. Лялька розмовляє українською мовою, а ведуча Марина — російською. Лялька цікавиться у Марини природою речей, наприклад, чому білі листки паперу такі різні (за щільністю). Марина з еМТіВішкою обговорюють сюжет, тематику мультфільмів, пояснюють глядачам, що добре, а що погано. Майстриня спілкується з лялькою, а вона з глядачами. У рубриці “Тивишкины смотрелки” мова йде про визначні події з історії України та зарубіжних країн. З передачі наймолодші глядачі довідуються про незвичайні явища довкілля, тварин, рослин, винаходи та мандрівки. Лялька з господинею Мариною вчать дітей виготовляти різні вироби.

З 2008 року виходить окрема передача “Тивишкины мультяшки”. Ведуча Маргарита з лялькою еМТіВішкою роз’яснюють вчинки героїв мультфільмів. Ця передача спрямована на формування у дітей моральних якостей доброти, щирості, співпереживання, засудження поганого, злого, підступного.

Щонеділі в денному ефірі Донецької обласної державної телерадіокомпанії виходить тридцятихвилинна інформаційно-розважальна дитяча передача “Вісті з палацу”, ведучою якої є тележурналістка Катерина Щурата. Передача висвітлює діяльність творчих колективів Донецького обласного Палацу ДЮТ. Постійних ведучих немає. Вихованці палацу самі розповідають про себе, про свою діяльність. Відеоряд супроводжується класичною або дитячою музикою. Бувають святкові спецвипуски, в яких транслюють тематичні виступи дитячих колективів, присвячені тому чи іншому святу.

Щосуботи в ранковому блоці транслюють дитячу пізнавально-розважальну передачу “Мудрий сундучок” (27 канал). Автор та ведучий чарів-

ник Олексій Трубецької, ведучі-помічники десятирічні діти Марта Контакова та Андрій Батраков. В ігровій формі чарівник (О. Трубецької) разом з дітьми розповідає маленьким глядачам про історії та природу звичних речей. Наприклад, глядачі з екранів телевізорів дізнаються, чому веселка різних кольорів, чому сову називають мудрою. У рубриці “Зроби сам” ведучі — господиня Світлана і її помічник маленький хлопчик Євгенко вчать дітей виготовляти різноманітні вироби з паперу, тканини, бісеру і т.ін. В ефір передача виходить третій рік і мова її — українська. На тринадцятому Міжнародному фестивалі фільмів і телепередач для дітей та юнацтва “Золоте курча” ця передача перемогла в номінації “Найкраща дитяча програма для дітей молодшого віку”.

Невід’ємною частиною ранкового розважального шоу “Ранок на 27” (Донецька ОДТРК) є тележурнал “Недитячі поради”. Автором і режисером цієї 10-ти хвилинної передачі, яка виходить в ефір щодня, є Наталя Марковська. Діти 4–7 років зі школи раннього естетичного розвитку “Лучик радості” Кіровського палацу дитячої та юнацької творчості розігрують сценки, а голос за кадром (Н. Марковська) коментує, що і чому вчинено не добре, що можна робити, а що — ні та як повинно бути.

Опитавши дітей (150 осіб) у п’яти садочках та молодших школярів (170 осіб) у чотирьох школах м. Маріуполя встановлено, що 91% дітей до 6 років дивляться переважно мультфільми закордонного виробництва на DVD-програвачах. 89% дітей дивляться “В гостях у еМТіВішки” та “еМТіВішкіні мультяшки”: переважно тому, що показують мультфільми. 73% опитаних надають перевагу “Казці на ніч”. 24% школярів (7–11 років) дивляться “В гостях у еМТіВішки” та “еМТіВішкіні мультяшки”, 3% опитаних дивляться “Казку на ніч” і “Родничок”. І діти, які ходять у садочки, і школярі надають перевагу передачам загальнонаціональних каналів, а матеріали маріупольських телекомпаній не викликають захоплення.

Оцінюючи тематику регіональних телевізійних передач для дітей усіх вікових категорій у контексті національно-патріотичного виховання, ми враховували думки лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, філософа Сергія Кримського, який зазначив, що “особистість — це не тільки неповторність індивіда, це й індивідуальна неповторність нації. Кожна нація — це історична особа. Отже, нація повинна постійно звертатися до своєї самості, відновлювати її, здійснюючи через врахування своєї історії, свого історичного досвіду, шлях до самої себе” [7]. Регіональне телебачення, виходячи із загальноукраїнських інтересів національної соборності, володіючи природними можливостями найпотужнішого впливу на глядача, може стати надійним другом, порадиником, помічником дитини на шляху до самоусвідомлення своєї національної сутності та водночас громадянської ідентичності.

Дуже важливо, щоби працівники регіонального телебачення зрозуміли, збагнули свою відповідальність за утвердження національно-патріотичної свідомості молоді. Адже “нині в Україні йде паралельно (але на різному рівні та з різною інтенсивністю) двоєдиний процес формування громадянської (політичної) нації при одночасному посиленні самоідентичності української титульної нації, — наголошує професор, член-кореспондент НАПН України Василь Ткаченко. — Так само триває процес ідентифікації представників різних національних меншин і корінних народів” [11]. Глибоке розуміння цієї проблеми в кожному регіоні є передумовою підготовки таких передач для дітей, які

розкривають національні та загальнолюдські цінності, громадянський (людський) фактор і фактор етнічний, які діалектично взаємозв'язані. Знову процитуємо нині покійного й усіма шанованого професора Сергія Кримського, який наголошував, що “зараз ми розвиваємося у напрямі утворення політичної нації. Вона в певному розумінні збігається з поняттям громадянства. Ми — громадяни однієї держави. Політична нація — це український етнос плюс інші етноси, що визначають базову роль українських цінностей, визнають українську ідею” [11]. Тому важливо, щоби телепередачі для дітей були насичені енергією національного духу в зорових, слухових образах, створених видовищах, які найлегше сприймають глядачі. Чи відповідають цим творчим, національно-патріотичним параметрам передачі для дітей телевізійних каналів Харкова?

На телевізійному каналі “А/ТВК”, який за рейтингами займає перше місце серед інших харківських телеканалів, на дитяче мовлення відведено 1,2–2 години на добу. “Вечірню казку” транслюють щодня. Вона орієнтована на дітей віком до 6–7 років, хронометраж — 10–15 хв. “Вечірня казка” прищеплює дітям любов до батьків, природи, рідної землі, ознайомлює малят з порами року, народними традиціями, флорою та фауною України. Канал “А/ТВК” та “Вечірня казка” щорічно проводять телевізійні конкурси. Наприклад, у 2010 р. був конкурс на найкращий малюнок “Я люблю Україну”, у якому брали активну участь діти різного віку Харківської обл. Про переможців розповіло телебачення, вони отримали призи.

Крім “Вечірньої казки” на “А/ТВК” транслюють мультфільми та радянські дитячі художні фільми, як-от: “Морозко”, “Попелюшка”, “Буратіно”, “Втрачений світ”, “Задзеркалля” та ін. Ці фільми сприяють формуванню позитивних рис характеру, у них немає насильства та зла.

“7 канал” презентує для дитячої аудиторії дві програми. Для дітей дошкільного і шкільного віку створюють програму “Мульткраїна” з “професором мультиплікаційних наук” (режисер мультфільмів і дитячих художніх фільмів) паном Володимиром (прізвище ведучого у програмі не оголошують). Цю програму створюють так, що на початку і наприкінці дітям пропонують корисну інформацію: коротенькі відомості з історії створення коміксів, мультфільмів, знімання дитячих фільмів тощо. Діти можуть подивитися мультфільми “Кіт Леопольд”, “Хто сказав м'яв”, “Семицвіток”, “Лисиця і вовк”, “Буратіно”, “Лев та черепаха”, “Пригоди козаків”, “Капітан Перемога”, “Гуси-лебеді” та багато інших радянської епохи. Програма “Мульткраїна” виходить два-три рази кожного дня.

Щотижнева програма “Для маленької компанії” виходить в ефір у суботу о 17.40. Ведучі: Настя і Рома. Їм 11 і 12 років. Тут переважно розповіді про свійських і диких тварин, птахів і домашню птицю. Інформаційний блок продовжують мультфільми. Крім програм “Мульткраїна” і “Для маленької компанії”, транслюють дитячі художні фільми: у будні два-три, а у вихідні чотири-п'ять. Тривалість 30–45 хвилин.

Телевізійний канал “Р1” готує лише одну програму “Дитяча правда”, яку показують три рази на тиждень тривалістю 5–10 хв. До участі в програмі залучені діти від 2-х до 5-ти років. Журналісти беруть у них інтерв'ю у садочках. Особливість програми в тому, що діти висловлюють свій погляд на доросле життя, міркують про політику, культуру, мистецтво, телебачення тощо. Відповіді дітей, які є фантазерами і вигадниками, часто ставлять дорослих у складну ситуацію. Адже одні мріють “народити шістьох дітей”, інші “подивитися “Тач-

ки” до кінця”. Обговорюючи тему про маму, діти відповідали, що мама для них це: “тепло”, “турбота”, “молоко”, “мамині руки й очі” та ін.

Харківське обласне державне телебачення (ОТБ) транслює для дітей програми “Без п’яти хвилин Всезнайко” та “Шкільне містечко”, мультфільми і дитячі художні фільми. Програма “Без п’яти хвилин Всезнайко”, яка триває 10-15 хв., розповідає про навчання, мистецтво, кіно, літературу тощо, сприяє формуванню світогляду дітей.

“Шкільне містечко” розраховане на учнів середніх і старших класів. Її створюють методом інтерв’ювання, щоразу знімання відбувається в іншій школі Харкова. Програма тривалістю 15–20 хв. виходить в ефір три рази на тиждень: у понеділок о 16.35, у середу — 18.30, у неділю — об 11 годині. Головними героями є самі діти, які висловлюють своє ставлення до освітянських проблем, навчального процесу у школі, суспільних, культурологічних, політичних подій, різних свят тощо.

Щоби довідатися, як діти сприймають програми харківських телеканалів, опитано 60 учнів від 11 до 15 років у школі №127 імені Г. К. Жукова. Школярі відповідали на такі запитання:

1. Скільки часу на день Ви дивитесь телебачення і коли?
2. Які програми харківських телеканалів Вам найбільше подобаються? Чому?
3. Запропонуйте свої теми телевізійникам.
4. Чи достатньо на харківських телеканалах дитячих програм?

Подаємо окремі відповіді школярів:

Валерія Толкунова (12 років): Дивлюся телевізор п’ять годин на день: 30 хв. вранці, а решту — ввечері. Програми місцевих каналів не подобаються, бо вони по суті для дорослих, багато реклами. Вважаю, що більше програм потрібно про природу, про музику, про молодіжні проблеми. У вихідні телевізійні програми повинні бути тільки для школярів.

Анна Ніколаївська (12 років): Я дивлюся телебачення 1–2 години на день, переважно в неділю. Подобається програма “Для маленької компанії”, бо часто показують тварин. Пропоную створити більше передач про дельфінарій, різних тварин, виставки та збільшити кількість ранкових і вечірніх пізнавальних програм для дітей, бо їх мало на харківських телеканалах, забагато старих чорно-білих фільмів.

Аліса Строкіна (12 років): Після занять у школі десь дві години дивлюся телепередачі. Зазвичай, це канали “Фаворит” (музичний харківський канал), по якому слухаю музику, і “А/ТВК”, де демонструють цікаві фільми. На харківських телеканалах забагато реклами. На місцевих каналах Харкова багато програм для дорослої аудиторії, а нам, молодому поколінню, вони не дуже подобаються. Хотілося б для дітей більше музично-розважальних, пізнавальних програм, а також цікавих історичних передач.

Христина Чернишова (12 років): Передачі харківських каналів майже не дивлюся, хіба що музичний “Фаворит”. Хочу стати візажистом, тому хотіла б десь-колись побачити програму про професійний візаж. Більше дивлюся загальноукраїнські канали, хоча вони працюють для дорослих глядачів, а не для дітей.

Максим Сердюк (11 років): Дивлюся телепередачі три години на день, але після того, як виконаю домашні завдання. Із харківських каналів інколи переглядаю “ОТБ” та “7 канал”. Я хочу, щоби показували багато мультфільмів,

дитячий футбол. Вважаю, що харківські канали недостатньо наповнені дитячими передачами, бо в них багато програм для дорослих.

Поліна Іщенко (11 років): Телевізор дивлюсь десь півтори години на день. На каналі “Фаворит” подобається програма “Музон Life”. Люблю музику, а інші канали навіть не вмикаю. Хочу, щоби о сьомій годині показували програми про українських і зарубіжних зірок шоу-бізнесу. На харківських телеканалах багато реклами, інформації для дорослих, а для дітей мого віку майже нічого цікавого.

Анастасія Співак (11 років): Дивлюся телепередачі тільки зранку, бо не вистачає часу. Я пропоную створити дитячий телеканал, де показували б фантастику, програми про шкільне життя дітей мого віку, різні цікавинки з історії, географії. Не подобаються мені канали, де показують тільки новини для дорослих і рекламу!

Даша Проведухіна (12 років): Дивлюся телепередачі приблизно годину після навчання. Подобається канал “Фаворит”, програми про тварин. Тому залюбки дивлюся передачі на “ОТБ” та “7 канал”. Узагалі на харківських каналах майже все для дорослих, багато реклами, яка набридає. Я ще хочу пожити в безтурботному світі.

Анастасія Ткаченко (12 років): Телевізор дивлюся ввечері, після того, як погуляю з друзями. Мені більше подобаються спортивні програми: футбол, теніс, бокс. Але на наших каналах майже нічого такого немає. Думаю, що треба створити такий телевізійний проект, який би збагачував наш світогляд з різних сфер науки, допомагав навчитись вести здоровий спосіб життя. Це дуже важливо для нас, але на харківських каналах цікавих передач на цю тему бракує.

Дарина Гордієнко (13 років): Переглядаю телепередачі вранці та ввечері приблизно дві години. Мені подобаються музичні передачі каналу “Фаворит”. Хочу запропонувати, щоби на харківських каналах показували більше програм для розвитку, які дають більше фактів, різної інформації про цей світ. Я залюбки дивлюся інтелектуальні ігри “Що?”, “Де?”, “Коли?”. Просто люблю інтелектуальні запитання, а на харківських каналах таких передач немає.

Катерина Сайфудинова (12 років): Дивлюся телевізор, напевно, годин п’ять. Дитячі програми на харківських каналах не дивлюсь, бо вони нудні, не цікаві, там багато новин для дорослих. Я за розважальні передачі. Наприклад, реаліті-шоу. Це мені подобається.

Глона Кахідзе (12 років): Дивлюся телебачення дві години на день. Переважно тільки інформаційні програми. Передачі харківських каналів чомусь не переглядаю. Я хочу, щоби була програма про обдарованих дітей. Дуже багато непотрібної реклами. На телебаченні бракує передач, які би розвивали дитячу логіку, а також таких мультфільмів і художніх фільмів, які би можна було дивитися всією сім’єю. Сподіваюся, що хтось прислухається до моїх думок.

Арсен Смаїлов (15 років): Дивлюся телепередачі 5–6 годин після занять у школі. Але це не харківські передачі для дітей, бо там для мене нема нічого цікавого. Хіба що мультфільми, їх багато на харківських телеканалах. Реклама набридає.

Аналіз телепередач і відповідей шести-семикласників дає підставу для таких висновків: а) у передачах для дітей різної вікової категорії домінують мультфільми і художні фільми радянської епохи над програмами нинішнього виробництва, б) регіональне телебачення мало готує таких передач, які би заціка-

влювали юних глядачів, і тому вони дивляться передачі для дорослих, в) на регіональному телебаченні дуже мало дитячих програм, які б були спрямовані на формування національно-патріотичних почуттів, здорових естетичних смаків, морально-духовних якостей, г) юні телеглядачі надають перевагу пізнавально-розважальним телепередачам.

1. Гуторова Л. Інформаційна небезпека з екрану. Надивившись телевізор, неповнолітні скоюють злочини і потрапляють у буцегарні / Лариса Гуторова // Україна молода. — 2011. — 3–4 черв.
2. Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”) // Освіта. — 1993. — № 44. — № 45. — № 46.
3. Зернецька О. В. Нові засоби масової інформації / О. В. Зернецька. — К.: Світ, 1993. — 68 с.
4. Козирева Т. “Порятунок — у нас самих”. Мирослав Маринович — про здатність доросли до свободи, імунітет проти ворогів, утрату кодів, аморальну більшість і духовну силу / Тетяна Козирева // День. — 2011. — 17 серп.
5. Ленкавський С. Український націоналізм. [Твори] / Степан Ленкавський. — Івано-Франківськ: Лілея — НВ, 2002. — Т. 1 — 600 с.
6. Мала енциклопедія етнодержавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. Корецького; [Відп. ред. Ю. Римаренко]. — К.: Довіра: Генеза, 1996. — 942 с.
7. Махун С., Сюдюков І., Кримський С. Принцип духовності XXI століття / Сергій Махун, Ігор Сюдюков, Сергій Кримський // День. — 2002. — 15 листоп.
8. Монастирський В. Націоналізм: чим він є злом чи добром? / Володимир Монастирський // День. — 2011. — 15–16 квіт.
9. Русова С. Національна школа / Софія Русова // Рідна школа. — 1992. — №2. — С. 59–75.
10. Самченко В. Володимир Кметик: Новітню русифікацію започаткувало телебачення / Валентина Самченко // Україна молода. — 2011. — 25–26 берез.
11. Ткаченко В. Криза мультикультуралізму й проблеми єдиного освітнього поля / Василь Ткаченко // День. — 2011. — 21 лип.

**SUBJECTS OF BROADCASTS OF REGIONAL TELEVISION
IN A CONTEXT OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION
OF CHILDREN**

Oksana Bilous

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
E-mail: journft@franko.lviv.ua

The subjects of broadcasts for children different age categories of television channels of Donetsk, Lviv, Mariupol, Kharkiv are analyzed. The psychological concept of preparation of the children's broadcasts aimed at formation of national-patriotic feeling is allocated.

Key words: regional television, children, schoolboys, subjects of broadcasts, patriotism, nationalism, national-patriotic education, the concept.

**ТЕМАТИКА ПЕРЕДАЧ РЕГІОНАЛЬНОГО ТЕЛЕВІДЕННЯ
В КОНТЕКСТЕ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО
ВОСПИТАННЯ ДІТЕЙ**

Оксана Белоус

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
E-mail: journft@franko.lviv.ua

Проанализирована тематика передач для детей разной возрастной категории телевизионных каналов Донецка, Мариуполя, Харькова. Охарактеризована психолого-педагогическая концепция подготовки детских передач, направленных на формирование национально-патриотических чувств.

Ключевые слова: региональное телевидение, дети, школьники, тематика передач, патриотизм, национализм, национально-патриотическое воспитание, концепция.

*Стаття надійшла до редколегії 01.09.2011
Прийнята до друку 26.09.2011*